

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Гулько Олени Миколаївни

на тему «Розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування», представлену на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми дисертації. Актуальність розвитку лідерських якостей у процесі студентського самоврядування як важливого чинника модернізації системі вищої освіти підтверджується міжнародними стратегічними (Prague Communiqué, 2001; Berlin Communiqué, 2003; Yerevan Communiqué, 2015; Paris Communiqué, 2018) та вітчизняними (Закон України «Про вищу освіту», 2014; Закон України «Про освіту» (2017)) та іншими нормативно-правовими актами.

Усвідомлення того, що прогресивні трансформації в суспільстві залежить від активної, інноваційної, цілеспрямованої та відповідальної молоді, тому завданням для кожного закладу вищої освіти (далі – ЗВО) є пошук механізмів необхідних для формування та розвитку лідерського потенціалу здобувачів вищої освіти, одним із таких механізмів постає студентське самоврядування.

Враховуючи вище зазначене, феномен розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування потребує системного вивчення. Адже донині ще немає наукового дослідження, яке б цілісно, системно та всебічно дослідило його. Відтак наукове дослідження О.М.Гулько успішно заповнює цю наукову прогалину, пов'язану з розвитком лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування.

Посилює актуальність теми розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти в процесі здійснення студентського самоврядування (с. 19) виявлені автором низки суперечностей між:

- потребою суспільства у фахівцях з високорозвиненими лідерськими якостями й існуючими у практиці ЗВО малоефективними способами їх формування в процесі здійснення студентського самоврядування;
- необхідністю модернізації розвитку лідерських якостей сучасного здобувача вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування й недостатньою імплементацією світового практичного досвіду розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у вітчизняну практику.

Отже, з огляду на потребу розв'язання суперечностей, а також на нагальність теми дисертації Гулько О.М. «Розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування», поданої на рецензування, актуальність не викликає сумнівів.

Дослідження здійснене в руслі пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної науки і спрямоване на реалізацію завдань Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки.

Новизна результатів наукового дослідження О.М.Гулько вбачається нами передусім у розробленій і теоретично обґрунтованій моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування. Аналіз компонентів моделі дає підстави для впевненого ствердження, що всі вони у сукупності забезпечують ефективний процес розвитку лідерських якостей. Особливої уваги заслуговує розроблена Школа лідерства, яка цілеспрямовано зорієнтована на розвиток лідерських якостей у студентських активістів використовуючи сучасні технології, форми і методи.

Не менш важливим є обґрунтування сукупності лідерських якостей, розвиток яких успішно відбувається у процесі здійснення студентського самоврядування.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в можливості використання її положень, результатів і методики як для самодіагностування лідерських якостей здобувачів вищої освіти, так і для формування та їх розвитку.

Про практичну цінність роботи свідчать той факт, що результати дослідження впроваджено у діяльність Комунального закладу вищої освіти

«Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» (довідка № 01-09/285 від 19.10.2023), відокремленого структурного підрозділу «Вінницький фаховий коледж економіки та підприємництва Західноукраїнського національного університету» (довідка № 127 від 20.10.2023) та рекомендовано до впровадження в освітній процес закладів освіти Навчально-методичним центром психологічної служби системи освіти Вінницької області (довідка №138 від 27.10.2023).

Наукове дослідження виконано здобувачем в процесі реалізації освітньо-наукової програми «Політика і лідерство у вищій освіті» у відділі взаємодії вищої освіти і ринку праці Інституту вищої освіти НАПН України під керівництвом головного наукового співробітника, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України, Ярошенко Ольги Григорівни.

Цілком логічним і доречним видається нам визначення мети і завдань роботи, що визначили хід дослідження та структуру викладу. Отже, в дисертації поставлені наукові завдання:

1. З'ясувати суть лідерських якостей здобувачів вищої освіти і обґрунтувати роль студентського самоврядування у їх розвитку.

2. Вивчити практичний стан діяльності органів студентського самоврядування вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти з розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти.

3. Розробити модель розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у студентському самоврядуванні та розробити рекомендації з її реалізації.

Здобувачкою поставлені завдання виконано і вона повною мірою оволоділа методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертації на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертація Гулько Олени Миколаївни є результатом самостійних досліджень здобувачки і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень.

Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертація написана українською мовою. Виклад тексту дисертації здійснено логічно, з дотримання наукового стилю та загальноприйнятої термінології і зауважень загалом не викликає.

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділу, списку використаних джерел до кожного розділу, загальних висновків та шести додатків. Загальний обсяг дисертації складає 277 ст., основний зміст викладено на 191 ст.. Текст рукопису дисертації ілюстрований 18 таблицями і 14 рисунками. Список використаних джерел налічує 360 найменування, з них 152 іноземними мовами.

Позитивної оцінки заслуговує загальна структура дослідження, дотримання певної послідовності у викладенні та розв'язанні наукової проблеми.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, подано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, експериментальну базу дослідження, наукову новизну, теоретичне значення, практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти у діяльності органів студенського самоврядування як наукова проблема» представленої роботи на високому науковому і методологічному рівні проаналізовано широкий масив зарубіжних психологічних, педагогічних та енциклопедичних джерел, подано характеристику базових понять дослідження, таких як «лідер», «лідерство», «лідерська компетентність», «лідерські якості», «студентське самоврядування» «лідерські якості особистості». Здійснено огляд наукових джерел, присвячених проблемі лідерства та лідерським якостям, доводить, що звернення до цієї проблеми є своєчасним і, ймовірно, не може бути вичерпним остаточно. Розуміючи це, О.М. Гулько чітко окреслює коло питань, які поставила за мету вирішити в дисертації. Науковий підхід

ґрунтується на добре виважених теоретичних підставах, що формуються у першому розділі роботи. Критичний аналіз наукових і методичних джерел дав змогу авторці акцентувати актуальність, новизну, відмінність власної позиції порівняльно з результатами попередніх досліджень.

У другому розділі «Вітчизняні й зарубіжні практики діяльності самоврядування з розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти» на основі аналізу офіційних веб-сайтів вітчизняних та зарубіжних ЗВО подано досвід діяльності студентського самоврядування; представлено результати анкетування здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників вітчизняних ЗВО.

Насамперед, слід зазначити, те що здобувачка ґрунтовно опрацювала офіційні сайти рейтингових ЗВО України (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Київський політехнічний інститут Ігоря Сікорського, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет Києво-Могилянська академія, Національний університет «Львівська політехніка», Сумський державний університет, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харківський національний університет радіотехніки та встановила різні форми, методи та засоби студентського самоврядування.

Заслуговує на увагу проведений здобувачкою ґрунтовний аналіз діяльності органів студентського самоврядування провідних світових ЗВО а саме: Harvard University, Stanford University, University of Cambridge, Massachusetts Institute of Technology (MIT), University of California, Berkeley, Princeton University, University of Oxford, Columbia University, California Institute of Technology, University of Chicago та виявити кращі практики, які можна рекомендувати для використання у вітчизняних ЗВО.

Проведене О.М.Гулько опитування здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників вітчизняних ЗВО стало ґрунтовним науковим підґрунтям для констатації сучасного стану розвитку студентського

самоврядування у ЗВО та його вплив на розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти.

У третьому розділі «Модель розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування та рекомендації щодо її використання» здійснено обґрунтування моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування та розроблено рекомендації щодо її використання на інституційному рівні.

Запропоновано модель розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти в процесі здійснення студентського самоврядування передбачає мету, принципи реалізації, складники: мотиваційно-ціннісний, технологічний, процесуальний, результативний. У межах запропонованих складників виділено форми, методи, діагностичний інструментарій, критерії, показники і рівні розвитку лідерських якостей членів студентського самоврядування. Вважаю, що запропоновані форми і методи сприяють ефективному розвитку лідерських якостей членів органів студентського самоврядування.

Заслужовують на увагу, запропоновані рекомендації з розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування, на інституційному рівні та рівні органів студентського самоврядування.

Хочемо відзначити, що кожний розділ дисертації має свою наукову значущість, слугує науковим підґрунтям для наступного розділу, у результаті об'єднання всіх розділів сформульовано цілісне та системне бачення розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування.

У висновках О.М.Гулько узагальнює напрацьоване, подає перспективи наукової розробки. Загалом для дисертації характерна оригінальна авторська концепція, чітко окреслена методологія, переконливе обґрунтування висунутих ідей, цікавий та багатий ілюстративний матеріал, що підкріплює теоретичні твердження.

Дисертантка виявила наукову зрілість, широку ерудицію, уміння вести дослідження на високому професійному рівні, ґрунтовну методологічну підготовку, добре відчуття матеріалу, який досліджувався.

Дисертація оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертації.

Наукові результати дисертації висвітлені у 10 наукових публікаціях здобувачки, серед яких: 3 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; одному одноосібному методичному посібнику рекомендований Вченою радою Комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського».

Також результати дисертації були апробовані на шести наукових фахових конференціях.

У наукових працях О.М. Гулько виокремила лідерські якості здобувачів вищої освіти та обґрунтувала модель їх розвитку у процесі здійснення студентського самоврядування. На основі проведеного опитування О.М. Гулько встановлено ставлення студентів до студентського самоврядування та виявила стан розвитку лідерських якостей у представників студентського самоврядування.

Підготовлений здобувачкою методичний посібник розкриває технологію, зміст і методи розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування.

У публікаціях підготовлених у співавторстві з О.Г. Ярошенко здобувачкою чітко виокремлено авторський внесок.

Наукові результати самостійних досліджень О.М. Гулько не містять плагіату. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело. Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки.

Недоліки та зауваження до дисертації.

Високо оцінюючи наукове дослідження хотіло висловити низку побажань та дискусійних питань.

У першому розділі, здобувачкою достатньо ґрунтовно проаналізовано класифікації лідерських якостей розроблених різними авторами. Вважаю, що робота тільки б виграла якби здобувачка виокремила спільне та відмінне у проаналізованих класифікаціях, що могло б бути додатковим аргументом для виділення лідерських якостей, які потребують формування у процесі студентського самоврядування.

У другому розділі на ст.99 дисертації здобувачкою здійснено аналіз діяльності Школи лідерів Полтавського університету економіки і торгівлі з формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти. Чим відрізняється і які переваги має авторська програма Школи лідерів.

Вважаю, що дискусійним є зроблений висновок до другого розділу про те, що в окремих світових ЗВО органи студентського самоврядування мають чітку рівневу структуру, що сприяє збільшенню ефективності їх діяльності?

На ст. 190 О.М.Гулько зазначено, що для «розроблення моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти в процесі здійснення студентського самоврядування запропоновано дотримуватися таких принципів: інноваційності, цілісності, співпраці, досконалості, інтернаціональності, гендерної рівності, особистісного й командного лідерства». Чому саме ці принципи використано у запропонованій моделі?

На ст. 203 дисертації зазначено, що «Мотиваційно-ціннісний складник моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування», складається із способів та методів стимулювання студентської молоді до здійснення ефективної діяльності органів студентського самоврядування через систему зовнішніх і внутрішніх мотивів та особистісних цінностей». Водночас на ст. 209 на рис. «3.1. Модель розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування» мотиваційно-ціннісний складник недостатньо представлено

якими саме способами та методами відбувалося стимулювання студентської молоді.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертації.

Висновок про дисертацію.

Вважаю, що дисертація здобувачка ступеня доктора філософії Гулько Олени Миколаївни на тему «Розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування», виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка». Дисертація за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Гулько Олена Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

д.п.н., доц., заступник директора
з наукової роботи,

Інститут вищої освіти НАПН України

Юрій СКИБА

«15» січня 2024 року

Скиба Ю.А. Свідчую, заступник завідувача відділу науково-організаційної та кадрової роботи Інституту вищої освіти НАПН України.

15.01.2024р.